

Ο προφήτης τῆς Πονεμένης Ρωμοσύνης

Μνήμη Φωτίου Κόντογλου († 30.6 / 13.7.1965)

Κείμενον 5'

■ ... Ἄς ἐκλάβουμε τὸ ἔργο του ὡς δωρεὰ ἀκριβῆ τοῦ πνεύματος

Ὁ Φῶτης Κόντογλου καὶ ἡ Εὐρώπη*

«...Μὰ ἐγὼ δὲ θὰ σ' ἀρνηστῶ ποτέ, Γερουσαλήμ!»

Στὴν Ἐκδήλωση ποὺ διοργάνωσε ἡ ἐφημερίδα «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ», στὶς 16 Δεκεμβρίου 2015, πρὸς τιμὴν τοῦ Φ. Κόντογλου, τοῦ μεγάλου Ἄγιογράφου καὶ Συγγραφέα, ἀλλὰ καὶ Προμάχου τῆς Ρωμοσύνης καὶ τῶν Ἀλησμόνητων Πατρίδων τῆς Ἀνατολῆς, μίλησε ὁ ἐκπαιδευτικὸς καὶ συγγραφέας Κ. Γάλλος με θέμα: «Ὁ Φ. Κόντογλου καὶ ἡ Εὐρώπη».

Δημοσιεύουμε τὴν ἀξιόλογη αὐτὴ Ὁμιλία του.

Πενήντα χρόνια συμπληρώθηκαν ἐφέτος, ἀπὸ τὴν ἐκδημία τοῦ Κόντογλου. Θᾶλεγε κανεὶς πολλὰ καὶ λίγα γιὰ νὰ δοῦμε σ' ὄλο τὸ βάθος καὶ πλάτος τὶς τεράστιες διαστάσεις τοῦ πολύμορφου ἔργου του.

Ὁ Κόντογλου ἦταν καὶ Λογοτέχνης καὶ Ἄγιογράφος, ἀλλὰ προπάντων ὁ ἐμπνευσμένος πνευματικὸς ἄνθρωπος, ποὺ τὸν ἔθρεψε μὲ ἀκατάπαυστο οἶστρο, ἀδαπάνητη ἱερὴ δίψα ἢ Ὁρθόδοξη Ἀλήθεια. Ἦταν πάνω ἀπ' ὅλα ὁ γνήσιος ἄνθρωπος μὲ τὴν ἀνόθευτη καὶ εὐωδιαστὴ ρίζα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Κόντογλου γεννήθηκε στὸ Αἰβαλί τῆς Μικρασίας, στὴν ἀγιοτόκο γῆ τῶν Κυδωνιῶν, μὲ τὴν θάλασσα τριγύρω του νὰ κανοναρχεῖ, μὲ διάχυτη τὴν εὐωδία τοῦ Βυζαντίου, τῆς Ρωμοσύνης, μὲ τὴν παράδοση στὶς Τέχνες, τὰ Γράμματα. Μπορεῖ βέβαια ἢ θητεία του μετὰ τὴν ἐξοδὸ του ἀπὸ τὸ Αἰβαλί στὸν Μυστρά, τὸ Κοπτικὸ Μουσεῖο τοῦ Καΐρου

καὶ προπάντων τὰ συνεχῆ προσκυνήματά του στὸ Ἅγιο Ὅρος καὶ ἄλλοῦ νὰ ὄξυναν τὶς πνευματικὲς του αἰσθήσεις καὶ τὸ καλλιτεχνικὸ του αἰσθητήριο, οἱ πρῶτες ὅμως καταβολὲς ἀπ' τὴν παράδοση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Κυδωνιῶν ἦταν αὐτές, ποὺ διαμόρφωσαν τὴν ἀπαρομοίαστη, φλογερὴ μορφὴ του.

Ἔμεινε πάντα, παρὰ τὶς περιπλανήσεις του τὶς κουρσάρικες, σὲ πολλὰ μήκη καὶ πλάτη τῆς γῆς, ὁ ἀπλὸς καὶ ἀνόθευτος Ἄνατολίτης, ποὺ ζοῦσε σὰν τὸ ἀθῶο πρόβατο στὸ εὐλογημένο μαντρί τοῦ Θεοῦ. Κολημένος πάντα, σὰν τὸ σάλιαγκα μὲ τὸ καβούκι του, δεμένος στὸ Ἀἶβαλί του.

Ἄ Αἶβαλιώτης, ἀπὸ τὴν Ἄνατολὴ

Στὸν «Θρηνητικὸ Πρόλογο» ἀπὸ τὸ «Ἀἶβαλί ἡ πατρίδα μου», ἀπὸ τὶς πρῶτες γραμμὲς ποὺ χαράζει στὸ χαρτί, φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τί νταμάρι ξεχωριστὸ καὶ εὐλογημένο εἶναι καμωμένη ἡ ψυχὴ του.

«Μυστήριο μεγάλο εἶναι τὸ πῶς ἔρχεται στὸν κόσμον ὁ ἄνθρωπος.

Ἔμένα τὸ γραπτὸ μου ἦτανε νὰ γεννηθῶ στὴν Ἄνατολὴ, ἀλλὰ ἡ ρόδα τῆς τύχης, ποὺ γυρίζει ὀλοένα, ξεριζώσε ἀπὸ τὰ θεμέλια, τὸν τόπο μου καὶ μ' ἔρριξε στὴν ξενιτιά, σ' ἀνθρώπους ποὺ μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα μὲ μένα, πλὴν ὅμως ποὺ εἶχανε ἄλλα συνήθεια.

Τὸ πουλὶ τὸ θαλασσοδαρμένο, πῶς βρίσκει ἕναν βράχο μέσα στὸ πέλαγο καὶ κάθετα καὶ στεγνώνει τὰ φτερά του, ἔτσι βρίσκουμαι κι ἐγὼ σὲ τοῦτα τὰ χῶματα.

Τὸ πῶς γεννήθηκα στὰ μέρη τῆς Ἀσίας, τό 'χω γιὰ πρᾶμα βλογημένο καὶ δοξάζω τὸ Θεὸ γιὰ δαῦτο.

Μ' ὅλα ταῦτα, βρεθήκανε ἄνθρωποι κακοὶ καὶ κακογεννημένοι, ψυχὲς φτωχὲς, νὰ γυρίσουνε τὸ καύχημά μου σὲ κατηγορία.

Θέλανε νὰ ἀρνησθῶ τὴ μάνα μου τὴν Ἀσία, σὲ καιρὸ ποὺ αὐτοὶ θρεφόντανε ἀπὸ τὸ πλοῦτος τῆς καρδιάς μου καὶ παίρνανε χαρὰ κ' ἐλπίδα ἀπὸ τὴ φλέβα π' ἀνάβλυζε ἀπὸ τὴ βαθεῖα ρίζα μου...

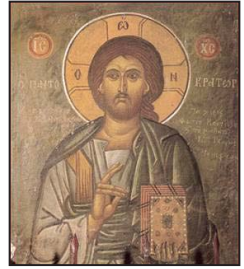

Μὰ ἐγὼ δὲ θὰ σ' ἀρνησθῶ ποτέ, Γερουσαλήμ!

Νὰ χάσω τὸ φῶς μου ἂν σὲ ξεχάσω, νὰ ψάχνω μὲ τὸ ραβδί καὶ νὰ μὴ βρεθεῖ τεῖχος

νά μου δείξει τὸ δρόμο, κι οὔτε πονετικὸς διαβάτης νά μὲ χειροκρατήσει.

Γιατὶ θᾶν ἔχω ἄρνηστεῖ τὸν Θεὸ τὸν ἀληθινόν, καὶ θὰ νᾶ ἔμαι παραδομένος στὰ εἰδῶλα τῆς ψευτιᾶς, κι ἀντὶς τὴν ἀπλὴ καρδιὰ ποὺ ρίζωσες στὸ κορμί μου, θὰ νᾶχω βάλει μέσα μου φίδια φαρμακερά, νά δαγκάνουνε τ' ἀδέλφια μου τοὺς ἀνθρώπους».

* * *

Ὁ Κόντογλου πράγματι, σ' ὄλη τὴν πορεία του, γνήσιος Ἀιβαλιώτης Κυδωνιεύς, πλασμένος ἀπ' αὐτὴ τὴ στόφα τῶν Μικρασιατῶν, ποὺ μετᾶγγισαν τὸν ἀρίφνητο πνευματικὸ πλοῦτο τῆς Ἀνατολῆς, δὲν ἀρνήθηκε τὴν Γερουσαλήμ, αὐτὸ τὸ μέγα πνευματικὸ του Σύμβολο.

Πόσο δύσκολο ἦταν βέβαια γιὰ τοὺς ἐπιπόλαιους, εὐρωλιγούρηδες ἀκαδημαϊκοὺς ζωγράφους καὶ συγγραφεῖς νά καταλάβουν τὸν Κόντογλου.

Σπουδαγμένοι στὰ κέντρα τῆς Ἑσπερίας μὲ τὰ ψευδώνυμα φῶτα τοῦ Διαφωτισμοῦ τῆς Εὐρώπης κι ὄχι τοῦ Ὁρθόδοξου Διαφωτισμοῦ, ἔνειναν στὶς παρυφῆς τοῦ εὐλογημένου ἔργου τοῦ Κόντογλου, ποὺ τὸ στόλιζε, θᾶλεγε κανεῖς, ἢ στολὴ τῆς θεότητος, ποὺ τὸ κινοῦσε ἢ αὔρα τῆς Ὁρθόδοξης πατερικῆς σοφίας, μακριὰ ἀπὸ τὴν ματαιοδοξία, τὸ θόρυβο, τοὺς ἀλαλαγμοὺς τοῦ ἀγριεμένου πλήθους τοῦ συρμοῦ.

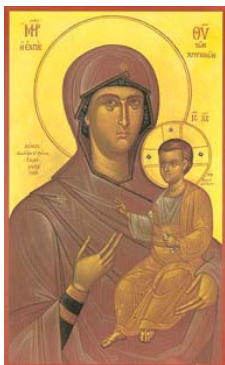
Ὡστόσο, μεγάλοι ζωγράφοι καὶ συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Τσαρούχης, ὁ Νίκος Ἐγγονόπουλος καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τοῦ ἔργου του, ἔσπευσαν νά ἐκδηλώσουν τὸ θαυμασμό τους καὶ μετέπειτα πῆραν τὰ φῶτα του, μαθητεύοντας παρὰ τοὺς πόδας ἐνὸς ἀληθινοῦ Δασκάλου τοῦ Γένους.

Ὁ Νίκος Ἐγγονόπουλος, ὁ σπουδαῖος αὐτὸς ποιητῆς καὶ ζωγράφος, γράφει στὴ «Μνήμη Κόντογλου» (ἐκδ. Ἀστὴρ Παπαδημητρίου, Ἀθήνα 1975, σελ. 33) τὰ ἑξῆς:

«Ὁ Κόντογλου εἶναι ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς μόνους, πραγματικὰ μεγάλους τοῦ μεσοπολέμου, μαζί μὲ τὸν Καρυωτάκη, καὶ τὸ ζωγράφο Παρθένη».

Τὸ περισπούδαστο καὶ μοναδικὸ στὸ εἶδος τοῦ ἔργο, «Ἐκφρασις τῆς Ὁρθόδοξου Εἰκονογραφίας», ποὺ τιμήθηκε τὸ 1960 μὲ τὸ βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἔχει πραγματικὰ τὸ ὁμοίό του. **Εἶ**ναι μιὰ ἀπλησίαστη κορύφωση στὸν τομέα αὐτό.

Ὁ Κόντογλου καὶ οἱ ἰδέες τῆς Δύσης

Ὁ Ι.Μ. Χατζηφώτης (†), ὁ ἐκδότης τοῦ σπουδαίου περιοδικοῦ «Παράδοση», γράφει κάπου γιὰ τὸ μέγεθος τὸ πνευματικὸ τοῦ ἀνδρός:

«Ποῦ νὰ τὸν καταλάβουν τὸν Κόντογλου οἱ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» λογοτέχνες. Ὁ ἴδιος τοὺς τὰ ἔψαλε προκαταβολικὰ στὸν πρόλογο τοῦ πρώτου βιβλίου του «Πέδρο Κάζας», ποὺ ἦταν καὶ ἓνα ἀποκαλυπτικὸ μανιφέστο γιὰ τὸν «ξεπεσούρα τῆς τέχνης».

(βλ. Ι.Μ. Χατζηφώτης, «Κόντογλου ὁ Μεταβυζαντινός», δοκίμιο, σελ. 37).

Ὁ Κόντογλου στάθηκε προικισμένος νοῦς. **Γυμνασμένο** κριτικὸ πνεῦμα καθὼς ἦταν, ζήτησε νὰ οἰκειωθεῖ τὰ ἀρράγιστα στοιχεῖα τοῦ παρελθόντος, αὐτὸ ποὺ εἶναι πάνω ἀπ' τὸ χωροχρόνο.

Εἶχε βεβαιωθεῖ ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοση ἦταν καὶ εἶναι ἡ πλατεῖα καὶ ἀκένωτη δεξαμενὴ τῶν ἐθνικῶν μας πόθων καὶ ἀρετῶν. **Ὁ** θησαυρὸς ὁ ἀδαπάνητος τῶν πιὸ εὐγενῶν καὶ ἀδιάβλητων ἀξιῶν. **Ζήτησε** λοιπὸν νὰ ἀντλήσει ἀπὸ τούτη τὴ βρυσομάνα μὲ τὶς ἄφθαρτες πηγές. **Ἀντλήσε** ἀπὸ τὴν ταπεινὴ καὶ περιφρονημένη Ἑλλάδα τῆς μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς. **Θέλησε** νὰ θρέψει τὸ πνεῦμα τοῦ στὴν βαθύτατη οὐσία τῆς εἰκόνας, στὸ ἦθος καὶ τὴν ἀκαταδάμαστη ἀντοχὴ ἀνθρώπων, ποὺ ἀπέθεσαν τὶς ἐλπίδες καὶ τὰ ὄνειρα, τὴν εὐτυχία καὶ τὴν ψυχὴ τους ὀλάκερη στὴ Χάρη τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἁγίων. **Πίστεψε** στὸ κάλλος τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς ἀξίας τῆς Τέχνης, ποὺ ἀκουμπᾷ στὶς εὐγενεῖς ἐφέσεις τῆς ψυχῆς, στὴν ἀνάταση.

Ὁταν σκύβεις σήμερα στὸ Ἔργο του, σήμερα ποὺ ζοῦμε καλὰ στὸ πετσί μας τί εἶναι ἡ Εὐρώπη τῆς Τραπεζοκρατίας, τῆς ἀπροκάλυπτης παλινόρθωσης ἐνὸς Φεουδαρχισμοῦ, ποὺ σκοτώνει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν δημοκρατία, ἀνασαίνει τὴ μυροβόλο πνοὴ τῆς Ὁρθοδοξο-Πατερικῆς Σοφίας.

Ἄν βρῖσκεται πιά ὁ Κόντογλου ἀνάμεσά μας, ἀλλὰ ἡ παρουσία του, σὲ τοῦτες τὶς μέρες ποὺ «φυραίνει ὁ τόπος ὀλοένα, χωματένιο σταμνί» (βλ. Γ. Σεφέρης, «Τρία κρυφὰ ποιήματα»), εἶναι ἄκρως ἀποκαλυπτική.

«Ἡ τέχνη. Οἱ ἰδέες. Τί σιχαμένη ἐκπόρνευση, παντοῦ ἀπ' ὅπου στρίψω πετιέται μιὰ θεατρίνα, κι αὐτὴ ἡ κουτὴ θεατρίνα παριστάνει τὴν τέχνη τάχα», σημειώνει στὸν πρόλογο τοῦ «Πέδρο Κάζας» (1920).

Στὸν Ἐπίλογο νεώτερης ἐκδοσης τοῦ ἴδιου ἔργου τὸ 1943, γράφει:

«Λοιπὸν ἔτσι θὰ ἀνεβάσετε τὸ ἰδεῶδες τῆς ζωῆς;

Μὲ τέτοια ἔμπλαστρα θὰ γιαιτρέψετε τὴ σακατεμένη ἀνθρωπότητα, ποὺ τὴ δέρνει τὴν κακομοίρα ἢ ψευτιά καὶ ἡ ἀπάτη; Ἡ τέχνη εἶναι χάρισμα μεγάλο, εἶναι ὁμως καὶ χρέος μεγάλο. Ἄγῶνας μέγιστος καὶ ἔσχατος».

Τελειώνει ὁ Ἐπίλογος μὲ τοῦτα ἐδῶ τὰ λόγια τὰ αὐθεντικά, ἀνθρώπου ποὺ εἶναι ζυμωμένος μὲ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς τέχνης:

«Πρόσεχε λοιπὸν, νὰ μὴν προδώσεις, αὐτὸ τὸ μεγάλο ἀξίωμα ποὺ σοῦ δόθηκε. Μὰ ἂν εἶσαι ἀληθινὸς τεχνίτης, δὲν θὰ τὸ προδώσεις, γιατί μὲ τοῦτα εἶσαι τέτοιος, θὰ νᾶσαι τίμιος ὅσο κανένας ἄνθρωπος κι ἀξιοπρεπής, δίχως νὰ εἶσαι ἀκατάδεχτος κι ἀπάνω σου θὰ τσακίζονται οἱ σαγίτες τῆς κολακειᾶς καὶ θὰ χαίρεσαι σὲ περιστάσεις ποὺ ἄλλοι κλαῖνε κι ἀπελπίζονται καὶ ζητᾶν παρηγοριὰ σὰ μικρὰ καὶ στὰ τριμμένα, μ' ἓνα λόγο ἂν εἶσαι ἀληθινὸς τεχνίτης».

Ἡ πίστη τοῦ Κόντογλου καὶ οἱ Λογοτέχνες τῆς ἐποχῆς

Ἄ Κόντογλου, κολυμπώντας σταθερὰ στὰ βαθεῖα νερὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ταπεινώσεως, παραπέμπει ἀντιστικτικὰ στὴν κατάρα τῆς ἀπιστίας τῆς σύγχρονης Εὐρώπης, ποὺ σήμερα ἐμεῖς ἔχουμε 50 χρόνια μετὰ τὴν ἐκδημία του μιὰ πιὸ καθαρὴ καὶ ἔκτυπη εἰκόνα τῆς.

Γράφοντας μὲ ἀπελπισία γιὰ τὴ φοβερὴ ἀναισθησία τῆς Εὐρώπης, πολεμᾷ ταυτόχρονα τὴν ἀπαισιοδοξία.

Ἔχοντας χτίσει στὴν ψυχὴ του κάστρο ἀκατάρριπτο τὴν πίστη, μέσα στὸν κατακλυσμικὸ βρυχηθμὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀπιστίας, ποὺ συνήθως ἔβλεπε νὰ ἐκφράζεται μὲ τὴ μορφή τοῦ *ἀγνωστικισμοῦ*.

Σήμερα ἐμεῖς ἀνασαίνομε τὴν ἀπροκάλυπτη «γυμνῆ τῆ κεφαλῆ» ἀθεΐα. Πίστευε ὁ Κόντογλου, μὲ μιὰ θάλεγε κανεὶς ἀτσαλινὴ ἀποστολικὴ διάθεση, ὅτι πρέπει νὰ λάμψει πάλι ἡ πίστη στὸ Χριστό, νὰ ἀνθίσει καὶ πάλι ἡ ἐλπίδα, ἡ ἀγάπη, ἡ ταπεινώση, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, οἱ καρποὶ δηλαδὴ τοῦ πνεύματος, ποὺ λέει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν, ὁ Παῦλος.

Ἄς μὴ βιαστοῦν κάποιοι ἀδιαφώτιστοι μὲ τὴν κουλτούρα τῶν ψευδῶνυμων φώτων τῆς Δύσεως νὰ τὸν κατηγορήσουν, ὅπως συν-

έβη, γιὰ καθυστερημένο καὶ περιδεῆ.

Ὁ Μάρκος Αὐγέρης, ἡ Ἑλλη Ἀλεξίου, ὁ Δημήτρης Χαπρῆς, χωρὶς τὶς ἀπαραίτητες ἐκκλησιολογικὲς προϋποθέσεις τοῦ Κόντογλου, ἔσπευσαν νὰ τὸν κατηγορήσουν, ὄντες δέσμιοι τῆς λογικοκρατίας.

Ἀλλὰ ἄς θυμηθοῦμε μόνο ὅτι ὁ Κόντογλου εἶναι ὁ Συγγραφέας καὶ Ζωγράφος, ποὺ συνεργάστηκε στὸ Παρίσι μὲ τὸν διάσημο L. Uspenski, μελέτησε τὸν πολὺ Grabar, οἰκειώθηκε σὲ βάθος ὅλα τὰ νεώτερα καλλιτεχνικὰ ρεύματα τῆς Εὐρώπης, κι ἦταν ἄριστος γνώστης τῆς ἐλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ ξένης Λογοτεχνίας.

Εἶναι σίγουρο λοιπόν, ὅτι δὲν ἦταν καθόλου καθυστερημένος. **Ἀ**ντίθετα, στάθηκε γνήσια προοδευτικός. **Μ**ελετώντας καὶ βιώνοντας τὶς ἀλήθειες τῆς Πατερικῆς Θεολογίας (τοῦ ἀπέραντου αὐτοῦ λειμῶνος τῆς ὁσμῆς εὐωδίας πνευματικῆς...), μὲ τὴ λάμψη ἐκείνη τὴ μυστικὴ, ποὺ ἀντίκρουσε στὸ *Λαυσαϊκὸν τοῦ Παλλαδίου Ἐλενουπόλεως*, ἢ τὸ *Γεροντικὸν* καὶ τὸν *Μέγα Ἐδεργεντινὸ*, σπουδάζοντας τὴν ὑπερούσια γλώσσα τῆς Ὁρθόδοξης Ὑμνογραφίας τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ κ.ἄ., πλούτισε τὴ γνώση του καὶ μέθυσε μὲ τὸ δυνατὸ κρασὶ τοῦ Ὁρθόδοξου ἤθους.

Ριζορθόδοξος

Ὁ Φώτης Κόντογλου, ἔγραψε ὁ μέγας μας ποιητὴς Νίκος Καρούζος (βλ. ἀφιέρωμα περιοδ. «Παράδοση», τεῦχος 21-22, Μάιος 1980), κοιμήθηκε ταπεινὰ καὶ ὀρθόδοξα.

Ὁ Φώτης ἦτανε παλληκάρι κι ὁ θάνατος ἦρθε στὸ σῶμα του σὰν ἄλλη ἀναπνοή. **Τ**ὸ πνεῦμα του, ἱερεμιακό, ἀνυποχώρητο, ζεῖ καὶ θὰ ζήσει ὅσο ὑπάρχει ρωμαίικο καὶ ὅσο ὑπάρχουν ἐκκλησιάκια καὶ χορτάρι ἐνυδερὸ στὰ ἐλληνικὰ ἔαρα.

Τὸ ἔργο τοῦ Κόντογλου, μὲ ὅλη τὴ μονομέρεια τοῦ ὄραματος, ἀστράφτει θυμὸ καὶ οἶνο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. **Ἀ**ληθινὸ στὴ ρίζα του καὶ μοναδικὸ στὴν προσήλωση τῶν βυζαντινῶν παραδόσεων, εἶναι –σὰν ὅλα τ’ ἀληθινὰ πράγματα– χαρὰ θανάτου, εὐτυχία λύπης, ἦχος βαρὺς τῆς διάρκειας τῶν Ἑλλήνων...

Θέλοντας νὰ χαρακτηρίσω τὴν παρουσία τοῦ Φώτη Κόντογλου, καταλήγω σὲ τούτη τὴ λέξη: **Ριζορθόδοξος**.

Ὁλα του, καὶ Ζωγραφικὴ καὶ Λογοτεχνία, καὶ ἄρθρα καὶ Ἱερε-

μιάδες, φυτρώνουν άγρια και άνόθευτα, με μοναχή τους ρίζα την Όρθοδοξία. Άπ' έξω της, βέβαια και τίποτα χριστιανικό. Θάνατος, άπώλεια, ψέμα. *Έτσι έβλεπε την Εύρώπη: θάνατος, άπώλεια, ψέμα.

Φαντάζεται κανείς εύκολα, τί θάλεγε άν ζούσε ό Κόντογλου για τó κατάντημα τó προχωρημένο τής Εύρώπης σήμερα.

Πώς θα άντίκρυζε την παλινόρθωση του Φεουδαρχισμού στην Εύρώπη σήμερα, ύπó άλλη μορφή βέβαια, με την Τραπεζοκρατία και την ύποδούλωση των έθνών από μία σιδερένια ύπερεθνική μηχανή, που συνθλίβει τόν άνθρωπο στο βωμό μιās άδίστακτης όλιγαρχίας.

*Άς μου έπιτραπεί νά κλείσω με ένα άπόσπασμα από ένα δοκίμιό μου, δημοσιευμένο στο περιοδ. «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ» (βλ. τεύχος 1438, Άθήνα, 1η Ιουνίου 1987), όπου σημείωνα τότε:

«Με τόν πιστό, έναρετο και ταπεινό Φ. Κόντογλου, που τόν ύμνησε ή κριτική, άνύποπτη πολλές φορές από τó βάρος και τó φορτίο τής έθνικής άληθινά προσφορās του, στους τομείς τής λογοτεχνίας και τής εικονογραφίας, όφείλουμε νά εΐμαστε ειλικρινείς.

Ό άγώνας του για την επανασύνδεση με την άγιοπνευματική Όρθόδοξη Παράδοση και τόν επαναπροσδιορισμό τής έννοιας τής Λογοτεχνίας μέσα από τή δική του διδαχή ύφους και ήθους, πρέπει νά μη μείνει στα λόγια.

Έμεις σήμερα βιώνουμε ένα άλλο κλίμα, που κείται στον αντίποδα του κάλλους τής ψυχής του. Άς σκεφτούμε λίγο χωρίς πανηγυρικές, θριαμβευτικές τυμπανοκρουσίες, που εκείνος απέφευγε. Άς εκλάβουμε τó έργο του ως δωρεά άκριβή του πνεύματος. Ως καρπό τής πίστεως, που θάλλει στις ταπεινές, “στις συντετριμμένες και τεταπεινωμένες” ψυχές. Εΐναι τó πιό ευάρεστο μνημόσυνο στην ευφρόσυνη, τήν “κεχαριτωμένη” ψυχή του κύρ Φώτη Κόντογλου, Άϊβαλιώτου του Κυδωνιώς».

(*) Έφημερ. «Χριστιανική», άριθμ. 996 (1279) / 16.6.2016. Του Κώστα Έ. Γάλλου. • Έπιμέλ. ήμετ.